

Ćwiczenia logopedyczne

ZESTAW ĆWICZEŃ MAJĄCYCH NA CELU WYWOŁANIE PRAWIDŁOWEJ ARTYKULACJI GŁOSEK SZEREGU SYCZĄCEGO (s, z, c, dz)

Ćwiczenia języka:

- Wysuwanie języka do przodu oraz chowanie go w jamie ustnej przy szeroko otwartej buzi (*robimy półeczkę z języka*);
- Kierowanie wysuniętego języka w kąci ust – naprzemiennie język długi i wąski lub krótki i szeroki (np. *Żyrafa i słoń grają w tenisa*);
- Unoszenie języka na górną wargę – język wąski i szeroki (*stawiamy kropkę lub chowamy całą wargę*) przy szeroko otwartej buzi;
- wysuwanie i chowanie języka pomiędzy zbliżonymi zębami (*czeszymy język*);
- oprzeć czubek języka o dolne zęby – język wybrzuszyć tak aby górne zęby skrobały jego grzbiet (*drapiemy koci grzbiet*);
- robienie z języka rurki;
- unoszenie języka na górne zęby a następnie przesuwanie go w kierunku podniebienia miękkiego (*malowanie sufitu*);
- przesuwanie językiem po wewnętrznej i zewnętrznej stronie zębów górnych i dolnych (*lakierowanie zębów*);
- mlaskanie czubkiem i środkiem języka , przyssanie języka do podniebienia przy szeroko otwartej buzi (*pokaż jak ssiesz cukierka*);
- żucie brzegów języka zębami trzonowymi z obu stron jednocześnie

Ćwiczenia warg:

- szerokie otwieranie i zamykanie ust (*śpiewak operowy*);
- naprzemiennie całuski i uśmiechy;
- naprzemiennie robienie wesołej i smutnej miny (kąci ust do góry lub do dołu);
- układanie dolnej wargi na górną i odwrotnie (*chowanie wargi*);
- naprzemiennie przygryzanie warg górnej i dolnej zębami;
- naprzemiennie zasłanianie zębów górnych i dolnych wargami;
- gwizdanie, parskanie, cmokanie;
- wymawianie z przesadną dokładnością samogłosek: a, o,e, u, y, i;

Ćwiczenia zuchwy:

- opuszczanie i zamykanie szczęki dolnej;
- poruszanie zuchwą w linii poziomej (wahadełko)
- naśladowanie żucia krowy;

Ćwiczenia można wykonywać naprzemiennie przy zamkniętych i otwartych ustach.

Wywoływanie prawidłowej artykulacji głoski „s”

- rozciągamy wargi i wypowiadamy „eee...” - język leży za dolnymi siekaczami na dnie jamy ustnej; utrzymując podany układ języka polecamy przymknąć usta a zęby zbliżyć do siebie ;
- przed lustrem wypowiadamy wydłużone „eeeeeeee” - dziecko kontroluje układ narządów mowy w lustrze;
- aby mieć pewność, że język w trakcie wymawiania głoski nie zmieni położenia można polecić dziecku aby przytrzymało czubkiem języka przy zębach np. supeł zawiązany na nici, kawałeczek andruta itp.
- Można polecić dziecku aby zagryzło słomkę do picia ułożoną po środku języka, wsuniętą na około 2 – 3 cm w głąb jamy ustnej – przy tym układzie dziecko próbuje dmuchać;
- Należy zwrócić uwagę, aby zgryz dziecka podczas artykulacji był naturalny

Utrwalanie prawidłowej artykulacji głoski:

- Utrwalanie głoski w izolacji przy zachowaniu prawidłowego układu języka – strumień powietrza ma się wydobywać z przodu a nie z boku ust:
  - syczenie do środka pustej butelki (*zaklinanie węża*);
  - popychanie „syczeniem” piłeczki pingpongowej, piórka, papierowej małej łożeczki na wodzie;
  - robienie fal na wodzie w misce (*marszczenie wody*)
- Utrwalanie głoski w sylabach poprzez
- powtarzanie sylab:
Sa, so, se, su, sy
asa, aso, ase, asu, asy,
osa, oso, ose, osu, osy,
esa, eso, ese, esu, esy,
usa, uso, use, usu, usy
ysa, yso, yse, ysu, ysy
- zabawy w wymyślanie słów zaczynających się na wyćwiczone sylaby

3. Utrwalanie głoski w wyrazach:

Sala, sałata, sanki, samolot, samochód, sandały,
sarna, sobota, sok, soda, sople, sowa, ser, seler,
sukienka, surowy, suchy, sól, syrop, synek;

masa, kasa, klasa, pasek, piasek, basen, fasola, osa,
kosa, włosy, wąsy mięso, las, nos, kłos, pies, lis;

schody, sklep, skakanka, słoma, słoik, smutny,
smoła, snopek, spodek, spodnie, stół, stopa,
stary, stodoła, studnia, sweter;

laska, maska, deska, miska, masło, list most, sosna,
pasta, miasto, pusty, usta, kapusta, sos, sasanka,

suchy ser
samochód osobowy
stary stół
smaczna sałata
sypki piasek
pusty słoik
wąski pasek
sosnowe deski

surowy seler
stromy schody
sklep sportowy
spokojny piasek
kostka masła
wysoka sosna
jasne włosy

- loteryjki obrazkowe,
- < >

- Utrwalanie głósłki w dłuższych formach wypowiedziaź do zautomatyzowania poprawnej artykulacji w mowie potocznej.

Stefek ma sanki.
W sklepie sprzedają sałatę.
Na stole stoi słoik.
Na półmisku jest mięso.
Lis ucieka do lasu.
Na basenie jest wesoło.
Na stołku są sandały.
Nad sadzawką rosną chwasty.
W stodole są snopki słomy.

- opowiadanie obrazków;
- wierszyki, piosenki

ZESTAW ĆWICZEŃ MAJĄCYCH NA CELU WYWOŁANIE PRAWIDŁOWEJ ARTYKULACJI GŁOSKI „r”

- Ćwiczenia motoryki narządów mowy:
  - konik – kłaskanie czubkiem i środkiem języka;
  - winda – otwórz szeroko buzię, poruszaj językiem tak jakby był windą – raz do góry, raz do dołu;
  - malarz – malujemy pędzlem (język) sufit (podniebienie) – zaczynamy od zębów w stronę gardła;
  - młotek – wbijamy gwoździe w ścianę. Zamieniamy język w młotek, który będzie wbijał w ścianę (wałek dziąsłowy) zaczarowane gwoździe (najpierw należy szpatułką lub zimną łyżeczką dotknąć podniebienia tuż za górnymi siekaczami nazywając je np. zaczarowanym miejscem lub parkingiem – w tym miejscu język powinien „przybijać” gwoździe);
  - liczenie ząbków – dotykanie czubkiem języka kolejnych ząbków na górze i na dole przy szeroko otwartej buzi;
  - żyrafa – ma długą szyję, którą potrafi wyciągnąć wysoko do góry – a jak daleko ty sięgniesz swoim językiem?;
  - słoń – ma długą trąbę, którą potrafi wszędzie sięgnąć – a czy ty potrafisz dotknąć językiem ostatniego zęba na górze? (na dole, nosa, brody, ucha itd.);
  - sklejanie pierogów – nagryzanie brzegów języka zębami (masaż i rozciąganie języka);
  - wyżymaczka – przeciskanie języka przez maksymalnie zbliżone do siebie zęby
  - półeczka – wysuwanie szerokiego języka z buzi nie dotykając zębów;
  - zlizywanie z płaskiego talerza nutelli, miodu, mleka w proszku – w zależności od upodobań dziecka;
  - odrywanie językiem przyklejonego do podniebienia opłatka, andruta;
  - zdmuchiwanie skrawka papieru umieszczonego na czubku języka;
  - przytrzymywanie czubkiem języka przy podniebieniu (na „parkingu”) hallsów, rodzynek, płatków kukurydzianych, rodzynek itp.
- Ćwiczenia przygotowawcze
  - trzepanie dywanów – szybkie, kilkukrotne uderzanie językiem o górną wargę;
  - rozmowa z ufoludkiem -wypowiedaniezbitki sylabowej „**lalolule**” najpierw wolno, potem coraz szybciej;
  - rozmowa z ufoludkiem II -wielokrotne, coraz szybsze wypowiedanie zbitki sylabowej bda bdo bde bdu bdy, pta pto pte ptu pty

- karabin maszynowy – energiczne, jak najszybsze wypowiedzenie głosek „ttttttt”, „ddddddd”, „tdttdt”, „tdntdntdn” - język powinien uderzać w „zaczarowane miejsce” - nie może dotykać zębów – przy szeroko otwartej buzi
- powtarzanie sylab: tetetetetete, tytytytytyty, dedede, dydydydy;
- powtarzanie zbitki sylabowej: teda-veda-veda, tede-tede, tede-vedo, vedo-vedo, vedu-vedu, tedy-tedy;
- powtarzania zbitki sylabowej: deda-dedadede, dede-dede, dedo-dedo, dedu-dedu, dedy-dedy;
- suszarka – mocne dmuchanie na czubek języka uniesiony do wałka dziąsłowego (zaczarowane miejsce) , aż do pojawienia się dźwięku tr;
- Ćwiczenia wymowy głoski „r” w sylabach
- mały ptaszek uczy się śpiewać – powtarzanie sylab szeptem, potem głośno: la la la – trla, lo lo lo – trlo, lu lu lu – trlu, le le le – trle, ly ly ly – trly, li li li – trli;
- naśladowanie różnych odgłosów:
  - gra na trąbce – tra ta ta, tre te te, tru tu tu...
  - karabin maszynowy – trtrtrtrtrtrtrtr
  - budzik – drdrdrdrdrdrdrd
  - groźny pies – wrwrwrwrwrwr
  - traktor – pyr pyr pyr, tyr tyr tyr
  - świnka – chrum, chrum
  - ćwierkające wróbelki – ćwir ćwir
  - fruujące ptaki – frr frr frr
  - zatrzymanie konia – prr, prr
  - wrona – kra kra kra
  - samochód – brum brum
  - pękający balonik – trach!
  - czyszczenie butów – szuru szuru
  - zapalanie światła – pstryk!
- Rozmowa w języku Zulu – Gula : powtarzanie sylab zawierających głoskę r:
  - tra, tro, tre, tru, try,**
  - atra, atro, atre, atru, atry;
  - otra, otro, otre, otru, otry;
  - etra, etre, etru, etry;
  - utra, utro, utru, utry;
  - ytra, ytro, ytre, ytry,
  - dra, dro, dre dru, dry

adra, adro, adre, adru, adry,
odra, odro, odre, odru, odry,
edra, edre, edro, edru, edry,
udra, udro, udre, udru, udry
ydra, ydro, ydre, ydru, ydry
ar, or, er, ur, yr
ra, ro re, ru, ry

- Utrwalanie prawidłowej wymowy głoski r w wyrazach

trawa, trasa, tramwaj, tratwa, trampki, tran,
trochę, troje, trudny, truskawka, trybuna,
strażak, wiatrak, siostra, futro, jutro, lustro, patrol, wątroba, piętro,
strona, opatrunek, struś, strumyk, futryna, cytryna, strych, strach,
trąba
kołdra, wiadro, zdrowy, biedronka,
landrynki, adres, hydrant,
drabina, droga, drut, drugi, drogi, druk, drobne,
draka, dryłownica, drań, drążek, drelich,
mądry, wydry, podróż, kadra,
praca, pralka, pralnia, prasa;
prosty, proszę, prosiak, problem;
prędko, precel, prezent,
próba, próchno,
oprawa, uprasowany, wyprawa
brat, brama, bratki
broda, broszka, brokuły,
bruk, brudny, brulion
bryła, bryka, brylanty
ubranie, obrazek, zebra,
obrona, obroża, obrok,

- utrwalanie prawidłowej wymowy głoski „r” w zdaniach aż do zautomatyzowania w mowie potocznej
  - opowiadanie obrazków
  - loteryjki obrazkowe
  - wierszyki
  - piosenki

**ZESTAW ĆWICZEŃ MAJĄCYCH NA CELU WYWOŁANIE
PRAWIDŁOWEJ ARTYKULACJI GŁOSEK SZEREGU
SZUMIĄCEGO
(sz, ż, cz, dż)**

Ćwiczenia motoryki narządów mowy:

- konik – kłaskanie czubkiem i środkiem języka;
- winda – otwórz szeroko buzię, poruszaj językiem tak jakby był windą – raz do góry, raz do dołu;
- malarz – malujemy pędzlem (język) sufit (podniebienie) – zaczynamy od zębów w stronę gardła;
- młotek – wbijamy gwoździe w ścianę. Zamieniamy język w młotek, który będzie wbijał w ścianę (wałek dziąsłowy) zaczarowane gwoździe (najpierw należy szpatułką lub zimną łyżeczką dotknąć podniebienia tuż za górnymi siekaczami nazywając je np. zaczarowanym miejscem lub parkingiem – w tym miejscu język powinien „przybijać” gwoździe);
- liczenie ząbków – dotykanie czubkiem języka kolejnych ząbków na górze i na dole przy szeroko otwartej buzi;
- żyrafa – ma długą szyję, którą potrafi wyciągnąć wysoko do góry – a jak daleko ty sięgniesz swoim językiem?;
- słoń – ma długą trąbę, którą potrafi wszędzie sięgnąć – a czy ty potrafisz dotknąć językiem ostatniego zęba na górze? (na dole, nosa, brody, ucha itd.);
- sklejanie pierogów – nagryzanie brzegów języka zębami (masaż i rozciąganie języka);
- wyżymaczka – przeciskanie języka przez maksymalnie zbliżone do siebie zęby
- półeczka – wysuwanie szerokiego języka z buzi nie dotykając zębów;
- zlizywanie z płaskiego talerza nutelli, miodu, mleka w proszku – w zależności od upodobań dziecka;
- odrywanie językiem przyklejonego do podniebienia opłatka, andruta;
- zdmuchiwanie skrawka papieru umieszczonego na czubku języka;
- przytrzymywanie czubkiem języka przy podniebieniu (na „parkingu”) hallsów, rodzynek, płatków kukurydzianych, rodzynek itp.
- Wysyłanie całusków na odległość;
- świnka – wysuwanie obu warg do przodu, udając ryjek;
- wąsy – przytrzymywanie słomki lub ołówka pomiędzy wargą a nosem (oczywiście bez pomocy rąk);
- straż pożarna – naśladowanie syreny poprzez dosadne wymawianie głosek e – o, i – u, a – u;

WYWOŁYWANIE GŁOSKI W IZOLACJI

wywoływanie głosek szeregu szumiącego zaczynamy od głoski „sz”

- podczas wymawiania głoski sz robimy z warg „ryjek” - można przytrzymać policzki palcami;
- język unosimy do góry w okolice wałka dziąsłowego („zaczarowane miejsce” z wcześniejszych ćwiczeń);
- zęby zbliżamy do siebie (nie zaciskamy!): utrzymując to położenie narządów artykulacyjnych polecamy dziecku dmuchać na czubek języka

UTRWALANIE GŁOSKI W IZOLACJI

- zabawa „ciepło – zimno” - na zmianę sami mówimy sz – s trzymając dłoń dziecka przy swoich ustach; dziecko odczuwa na dłoni ciepło przy głosce szszszsz, zimno przy głosce sssssssss. Potem zamiana: to dziecko wymawia głoski.
- Zabawa w „szumki” - wypowiadamy zdanie, dziecko wybrzmiewa głoskę sz:
  - szumi morze – szszsz...
  - szumi wiatr – szszsz....
  - szumi las – szszsz...
  - szumi woda – szszsz...
  - szumią drzewa – szszsz...
  - szumią liście – szszsz...
  - szumię ja – szszsz...
  - szumisz ty – szszsz...
  - szumi babcia – szszsz... itd.

UTRWALANIE GŁOSKI W SYLABACH

1. Rozmowa w języku Zulu – Gula – powtarzanie sylab zawierających głoskę sz:

sza, szo, sze, szu, szy

asza, aszo, asze, aszu, aszy
 osza, oszo, osze, oszu, oszy,
 esza, eszo, esze, eszu, eszy,
 usza, uszo, usze, uszu, uszy,
 ysza, yszo, ysze, yszu, yszy

UTRWALANIE GŁOSKI W WYRAZACH

- loteryjki obrazkowe;
- rozsypanki wyrazowe;
- < >

rebusy literowo – obrazkowe;

przykładowe wyrazy:

szafa, szalik, szatnia, szabla, szachy, szopa, szofer, szeroki, szelki, szuflada, szufelka, szyba, szyja, szyny, szynka, szydełko

kasza, kaszel, maszyna, nosze, kosze, kalosze, koszyk, koszula, kieszeń,
wieszak, puszek, groszek
kosz, listonosz, kapelusz, mysz
szkoła, szkło, szklanka, szpulka, szpital, szpada, szpak, sznurek, sznurowadło,
szmata
myszka, puszka, broszka, gruszka, poduszka, szyszka

szary szalik
szerokie szelki
nasza szatnia
koszyk gruszek

szkolna szatnia
pluszowy kapelusz
puszka groszku
wyszywana poduszka

bursztynowa broszka
wasza szkoła
szara mysz
szklany naszyjnik

UTRWALANIE GŁOSKI W ZDANIACH AŻ DO ZAUTOMATYZOWANIA POPRAWNEJ ARTYKULACJI W MOWIE POTOCZNEJ

- Opowiadanie obrazków;
- <><>

przykładowy materiał do ćwiczeń:

Na wieszaku wisi szalik.
W szatni stoją wieszaki.
W koszyku jest groszek.
Mama szyje koszulę.
W szkole jest szatnia.
W szufladzie są szachy.
Nasza pani pisze na maszynie.
Urszula idzie do szkoły.
Szymek ma szarą koszulę.
Wszystkie przedszkolaki noszą fartuszki.
    W koszyku jest sałata.
Koło szkoły stoją sanki.
W szafie wisi sukienka.
Mama przyniosła ze sklepu szynkę.
Stefan ma kaszel.
W szufladzie są spinki.
Przy szpitalu rosną sosny.
W szopie stoi kosa.

„Łakomczuszek”

Raz do brzuszka łakomczuszka
wpadła gruszka, dwa jabłuszka,
miód z garnuszka, z barszczem uszka

i bigosu cała puszka

Oj, uważaj łakomczusku – straszny tłok jest w twoim brzuszku!

Od Warszawy do Koluszek tyś największy łakomczuszek!

PRZYKŁADOWE ĆWICZENIA ODDECHOWE

- Unoszenie rąk w górę podczas wdechu i wolne, spokojne ich opuszczanie podczas wydechu. To ćwiczenie można wykonywać z dzieckiem w pozycji stojącej, siedzącej lub leżącej;
- kołysanie zabawki – na brzuchu dziecka na wysokości przepony kładziemy zabawkę np. pluszowego misia – zadaniem dziecka jest kołysanie zabawki za pomocą oddechu;
- Przenoszenie skrawków papieru, płatków kukurydzianych, ryżu preparowanego, kawałków waty za pomocą słomki do napojów z jednego miejsca w drugie. Dziecko chwyta wargami słomkę i na wdechu łapie dany przedmiot przez zassanie go do słomki aby przenieść go w wybrane miejsce (uczy się wstrzymania oddechu);
- dmuchanie na skrawki papieru, folii, pazłotka itp. w celu wydobycia z nich dźwięku i przesunięcia na płaszczyźnie;
- dmuchanie na piłeczkę pingpongową przez słomkę do napojów;
- zdmuchiwanie świeczek urodzinowych ustawionych w jednym rzędzie za pomocą jednego dmuchnięcia;
- dmuchanie na płomień świecy tak, żeby „zatańczył”, ale nie zgasł;
- zdmuchiwanie płomienia świecy z jak największej odległości;
- dmuchanie na kartkę papieru przyłożoną do ściany tak aby nie spadła;
- dmuchanie na piórko – czyje poleci dalej, wyżej;
- dmuchanie na wiatraczek – tak, żeby kręcił się jak najdłużej;
- puszczanie baniek mydlanych;
- nadmuchiwanie baloników;
- gra na flecie prostym, harmonijce ustnej, trąbce, grzebieniu;
- naśladowanie syreny wozów strażackich, karetki, policji itp. - na jednym wydechu;
- śpiewanie piosenek, recytacja wierszy;
- zabawa w nurka – dmuchanie przez rurkę do szklanki z wodą tak, żeby powstały bąbelki ;
- dmuchamy przez słomkę na powierzchnię wody tak, aby zrobić w niej „dołek” lub tak, żeby ją „zmarszczyć”;
- zabawy dźwiękonaśladowcze:
  - - uciszamy płaczące dziecko – ciiii...
  - - spuszczaemy powietrze z balonika – sssssss;

- - chuchamy na zmarznięte ręce (lub lusterko tak, żeby zaparowało) – chuuu
- - szumi wiatr – szszsz...
- - lokomotywa: wypuszcza powietrze – pssss, ffff; jedzie – cz -cz -cz -cz; sz -sz -sz -sz; pędzi po torach – tuf- tuf- tuf- tuf; to-to-tak, to-to-tak; hamuje: pss...
- kosimy trawę: wdech – ciach!, wdech – ciach!
- Rąbiemy drewno: wdech – trrrach!, wdech – trrrach!

ZESTAW ĆWICZEŃ MAJĄCYCH NA CELU WYWOŁANIE PRAWIDŁOWEJ ARTYKULACJI GŁOSEK TYLNOJĘZYKOWYCH „k” „g”

Ćwiczenia ogólnej motoryki narządów mowy:

- winda – otwórz szeroko buzię, poruszaj językiem tak jakby był windą – raz do góry, raz do dołu;
- malarz – malujemy pędzlem (język) sufit (podniebienie) – zaczynamy od zębów w stronę gardła;
- młotek – wbijamy gwoździe w ścianę. Zamieniamy język w młotek, który będzie wbijał w ścianę (wałek dziąsłowy) zaczarowane gwoździe (najpierw należy szpatułką lub zimną łyżeczką dotknąć podniebienia tuż za górnymi siekaczami nazywając je np.zaczarowanym miejscem lub parkingiem – w tym miejscu język powinien „przybijać” gwoździe);
- liczenie ząbków – dotykanie czubkiem języka kolejnych ząbków na górze i na dole przy szeroko otwartej buzi;
- słoń – ma długą trąbę, którą potrafi wszędzie sięgnąć – a czy ty potrafisz dotknąć językiem ostatniego zęba na górze? (na dole, nosa, brody, ucha itd.);
- wyżymaczka – przeciskanie języka przez maksymalnie zbliżone do siebie zęby
- zlizywanie z płaskiego talerza nutelli, miodu, mleka w proszku – w zależności od upodobań dziecka;
- zdmuchiwanie skrawka papieru umieszczonego na czubku języka;
- przytrzymywanie czubkiem języka przy podniebieniu (na„parkingu”) hallsów, rodzynek, płatków kukurydzianych, rodzynek itp.
- Wysyłanie całusków na odległość;
- świnka – wysuwanie obu warg do przodu, udając ryjek;
- wąsy – przytrzymywanie słomki lub ołówka pomiędzy wargą a nosem (oczywiście bez pomocy rąk);
- straż pożarna – naśladowanie syreny poprzez dosadne wymawianie głosek e – o, i – u, a – u;

Wśród przyczyn zaburzeń realizacji głosek „k” i „g” wymienia się niską sprawność ruchową języka, a w szczególności jego tylnej części. Może to wynikać z ograniczonych jeszcze w tym wieku możliwości językowych.

Zamiast wysklepienia się tylnej części języka i zwarcia z podniebieniem miękkim miejsce zwarcia przesuwa się do przodu jamy ustnej. Najczęściej tylnojęzykowe „k” zamieniane jest na zębowe zwarte „t” (parakappacyzm), natomiast dźwięczne „g” na „d” lub „h” (paragammacyzm). Przykład: kura – tura, kino – tino, tak – tat, guma – duma, głowa – dłowa, itd.

Zjawisko to najczęściej występuje jako etap przejściowy w procesie kształtowania się mowy, jednak w przypadku przedłużania się uznawane jest za wadę wymowy.

Sposób powstawania tych głosek wymaga określonej sprawności wymienionych partii mięśni, czyli doprowadzenia do uchwycenia i zrozumienia przez dziecko różnicy w ich pracy. W związku z tym na etapie wstępnym przeprowadza się ćwiczenia polegające na unoszeniu języka i tworzeniu jego zwarcia z podniebieniem twardym, a następnie opuszczaniu jego czubka na dół jamy ustnej, za dolne siekacze tak, aby doszło do wysklepienia grzbietu języka w tylnej części jamy ustnej i wytworzenia się w tym miejscu zwarcia.

Ćwiczenia wstępne do wywołania głosek „k”, „g”

- konik – kłaskanie czubkiem i środkiem języka;
- sklejanie pierogów – nagryzanie brzegów języka zębami (masaż i rozciąganie języka);
- półeczka – wysuwanie szerokiego języka z buzi nie dotykając zębów;
- odrywanie językiem przyklejonego do podniebienia opłatka, andruta
- oprzeć czubek języka o dolne zęby – język wybrzuszyć tak aby górne zęby skrobały jego grzbiet (*drapiemy koci grzbiet*);
- płukanie gardła wodą – gulgotanie,
- dmuchanie przez nos na watkę (piórko) zawieszoną na nitce,
- wymawianie przy szeroko otwartych ustach: aka, oko, uku, eke, iki, yky, ak, ok, ek, uk, ik, yk, ka, ko, ke, ku, ky, ki, aga, ogo, ege, ugu, ygy, igi, ag, og, eg, ug, yg, ig, ga, go, ge, gu, gy, gi
- Przy wymawianiu głosek „k”, „g” można kłaść dłoń na gardle, aby ukazać dziecku, że głoska ta powstaje z tyłu jamy ustnej a nie z przodu.
- Pomocne może być włożenie końców dwóch palców między górne a dolne siekacze w celu „przytrzymania” czubka języka, co w znacznym stopniu utrudni zamianę głoski „k” na „t”.
- Zwarcie tylnej części języka z podniebieniem miękkim – niezbędne do artykulacji „k,g” - łatwiej uzyskać w pozycji leżącej z lekko odchyloną do tyłu głową. Masa języka wówczas samowładnie cofa się w głąb jamy ustnej.
- Wywoływanie prawidłowej artykulacji rozpoczynamy od bezdźwięcznego „k” - dźwięczne „g” najczęściej pojawia się wtedy samoistnie.

Utrwalanie prawidłowej artykulacji głosek w sylabach:

aka ako ake, aku, aky, aki,
oka, oko, oke, oku, oky, oki
eka, eko, eke, eku, eky, eki
uka, uko, uke, uku, uky, uki
yka, yko, yke, yku, yky, yki
Ka, ko, ke, ku, ky

Utrwalanie prawidłowej artykulacji w wyrazach:

kamień, kartofel, kara, katedra, kalosze, kanarek, kapelusz, kapral,
kapusta, kareta, karmnik, karuzela, kaseta, kasztan,
kot, komar, kogut, kołdra, kołnierz, komin, kominiarz, koniczyna, koń,
kopalnia, korona, kos, kosa, kosz, kostka, kowal, koza, kozioł, konwalia,
kura, kula, kurtyna, kupon, kupiec, kulig, kucharz, kubeł,